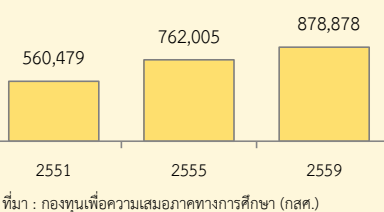

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ความท้าทายในการสร้าง โอกาสการเข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึง

ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของประเทศไทย

ข้อมูลรายจ่ายด้านการศึกษาระหว่างปี 2551-2559 พบว่า ประเทศไทยใช้งบประมาณลงทุนด้านการศึกษามากถึง 8.78 แสนล้านบาท คิดเป็น 6.12% ของ GDP สูงกว่าประเทศกลุ่ม OECD ที่ลงทุนเพียง 5.2% ของ GDP

รายจ่ายการศึกษารวม (ล้านบาท)

ความเหลื่อมล้ำเป็นอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชีวิต สังคม และเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ในทุกปีพบเด็กเยาวชนไทยที่มีศักยภาพต้องสูญเสียโอกาสทางการศึกษามากกว่า 670,000 คน ส่งผลให้ประเทศไทยเสียโอกาสทางเศรษฐกิจสูงถึง 2 แสนล้านบาทต่อปี แม้ประเทศไทยมีการลงทุนด้านการศึกษามากกว่า 8 แสนล้านบาท แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงพบเห็นได้แทบทุกพื้นที่

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ตามคณะกรรมการปฏิรูปด้านการศึกษา และมีการประกาศเป็นพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 พฤษภาคม 2561 โดยมีวัตถุประสงค์ของกองทุนที่มุ่งเน้นช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษา และเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู จะทำให้กองทุนเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา โดยกองทุนจะได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นทุนประเดิมจำนวน 1,000 ล้านบาท

โอกาสที่เสียไปของประเทศไทย

- ทุกปีมีเด็กและเยาวชนไทยที่มีศักยภาพมากกว่า 670,000 คน หลุดออกจากระบบการศึกษาจากครอบครัวที่ยากจน
- เด็กเยาวชนที่ยากจนที่สุดของประเทศไทยมีโอกาสเรียนต่อระดับอุดมศึกษาเพียง 5% เพราะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เมื่อเทียบกับรายได้ครัวเรือน
- นักเรียนอายุ 15 ปีในชนบทมีความรู้ความสามารถล้าหลังกว่านักเรียนในเมืองใหญ่เกือบ 2 ปี การศึกษา
- ทั้งหมดนี้ ส่งผลให้ประเทศไทยเสียโอกาสทางเศรษฐกิจสูงถึง 2 แสนล้านบาทต่อปี และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

ที่มา : กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

“
กองทุนเพื่อความเสมอภาค
ทางการศึกษาเป็นเครื่องมือ
สำคัญในการลด
ความเหลื่อมล้ำและ
เพิ่มโอกาสทางการศึกษา
”

หลักการของการดำเนินงานกองทุนเน้นใน 4 เรื่อง (1) ความคุ้มค่าที่เกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาที่ต้นทาง (2) การจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินการที่มุ่งประสิทธิภาพ (3) การดำเนินการอย่างโปร่งใส มีการกำกับดูแลที่รอบคอบ มีการเปิดเผยผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี โดยจะมีการรายงานผลต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา และ (4) การสร้างความร่วมมือกับภาคีทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคมในพื้นที่ กลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานจะเป็นกลุ่มเด็กยากจนที่ครอบคลุมตั้งแต่เด็กปฐมวัย นักเรียน เยาวชนซึ่งเป็นผู้ที่ด้อยโอกาสในระบบการศึกษา ประชาชนที่ยากจนแต่ต้องการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงครูและสถานศึกษา ผู้ดูแลเด็กและเยาวชนในกลุ่มเป้าหมายด้วย

การคัดกรองใช้ระบบ “วิธีคัดกรองความยากจนทางอ้อม (Proxy Mean Test : PMT)”

พิจารณาจาก

- รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนไม่เกิน 3,000 บาท/คน/เดือน
- ข้อมูลสถานะครัวเรือน อาทิ ภาระพึ่งพิงที่เป็นผู้สูงอายุ/คนพิการ สภาพที่อยู่อาศัย ไม่ปลอดภัย ไม่มียานพาหนะ และการไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

ให้แต่ละพื้นที่จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและรับรอง ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้แทนชุมชน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนายอำเภอ และครูฝ่ายคัดกรองนักเรียนยากจน เพื่อรวบรวมข้อมูลเด็กฯ ในพื้นที่แล้วส่งต่อให้ทาง กสศ. พิจารณาและจัดสรร

เกณฑ์การคัดกรองคะแนน PMT	
0.51 – 0.70	ใกล้จน (Near Poor)
0.71 – 0.90	ยากจน (Poor)
0.91 – 1.00	ยากจนพิเศษ (Extremely Poor)

ที่มา: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

พ.ร.บ. กองทุนเพื่อความเสมอภาค

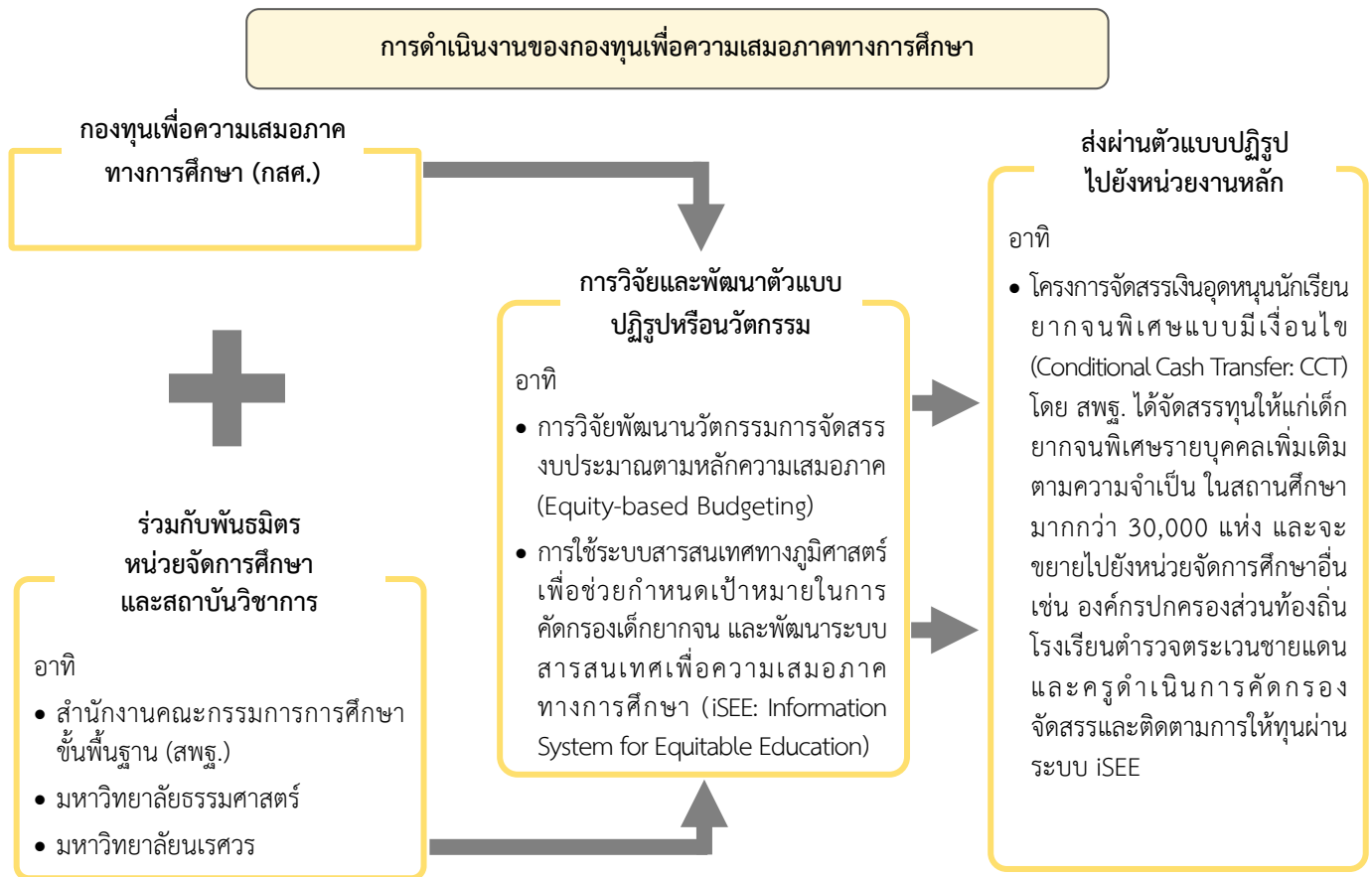
ทางการศึกษา พ.ศ. 2561 มาตรา 5

- ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการสมวัย และพร้อมเข้าสู่ระบบการศึกษา
- สนับสนุนผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษา และพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ
- ช่วยเหลือเยาวชนผู้ด้อยโอกาสให้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ส่งเสริมสถานศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัดและศักยภาพ
- เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพครู
- ศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาครูต้นแบบ
- ศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทย

จากหลักการดังกล่าว ทำให้กองทุนมีลักษณะการดำเนินงานที่โดดเด่นคือการวิจัยและพัฒนาตัวแบบปฏิรูปหรือนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพสูง ร่วมกับพันธมิตรหน่วยจัดการศึกษา และสถาบันวิชาการ แล้วส่งผ่านตัวแบบปฏิรูปไปยังหน่วยงานหลักสำหรับขยายผลในระยะยาว รวมทั้งการเสนอแนะมาตรการหรือจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย โดยเริ่มต้นด้วยการออกแบบเครื่องมือในการให้ความช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การวิจัยพัฒนานวัตกรรมการจัดสรรงบประมาณด้านอุปสงค์ (Demand-side Financing) อุดหนุนให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาช่วยในการกำหนดเป้าหมายเพื่อคัดกรองเด็กยากจน และพัฒนาเป็นระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (iSEE: Information System for Equitable Education) ซึ่งเป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ที่สามารถใช้เรียกดูข้อมูลได้ทั้งในระดับบุคคล ระดับพื้นที่ และภาพรวม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานของ กสศ. ในช่วงปีแรก 2561 ได้เริ่มจัดสรรทุนส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาโดยร่วมกับหน่วยจัดการศึกษาเพื่อให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนาและสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่ายให้แก่เด็กและเยาวชนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาสจนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งได้รับการศึกษาต่อยอดสายอาชีพชั้นสูง ได้แก่ โครงการจัดสรรเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษแบบมีเงื่อนไข (Conditional Cash Transfer: CCT) โดยที่ กสศ. ร่วมกับ สพฐ. ปฏิรูปกระบวนการจัดสรรงบประมาณเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาแก่นักเรียนยากจนที่สุดในระบบการศึกษาเป็นรายบุคคลตามสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มยากจนที่สุดได้รับเพิ่มเติมตามความจำเป็น (Needs-based funding) โดยจัดสรรค่าใช้จ่ายเป็นค่าครองชีพและค่าอาหารโดยตรงให้แก่เด็กนักเรียนยากจนพิเศษคนละ 800 บาท/ภาคเรียน และเงินอุดหนุนค่ากิจกรรมการพัฒนานักเรียนยากจนพิเศษมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพให้กับสถานศึกษา 800 บาท/ภาคเรียน เงื่อนไขสำคัญในการรับทุน คือ

- (1) นักเรียนที่ได้รับการจัดสรรทุนจะต้องรักษาอัตราการมาเรียนให้เกินกว่าร้อยละ 80 ตลอดปีการศึกษา (2) นักเรียนยากจนพิเศษจะต้องมีพัฒนาการที่สมวัยตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยวัดจากน้ำหนักและส่วนสูง และ (3) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนและการเลื่อนชั้น

การจัดสรรทุนเริ่มต้นครั้งแรกในปีการศึกษา 2561 โดยจัดสรรให้กับนักเรียน 510,040 คน ใน 26,557 โรงเรียนสังกัด สพฐ. และมีการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะชีวิตจากเงินอุดหนุนของ กสศ. จนกลายเป็นตัวอย่างต้นแบบ เช่น กรณีโรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ กรุงเทพมหานคร ได้วางแผนต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการสอนทำเบเกอรี่และขนมอบต่างๆ แก่นักเรียนยากจนพิเศษ และวางแผนเปิดร้านเบเกอรี่จำหน่ายในชุมชน ตลาด กรณีโรงเรียนสันทรายหลวง จ. เชียงใหม่ ได้มีกิจกรรมการฝึกอาชีพการทำข้าวแต๋นน้ำแตงโม

นอกจากนี้ กสศ. ได้เริ่มดำเนินโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ร่วมกับสถานศึกษาสายอาชีพ เพื่อสร้างคน สร้างโอกาส สร้างงาน ให้ทุนเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสเรียนต่อสายอาชีพชั้นสูงสอดคล้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 และความต้องการของตลาดแรงงานภายในประเทศที่สอดคล้องกับความสามารถของเด็กแต่ละคน ควบคู่กับการพัฒนาสถานศึกษาในลักษณะพันธมิตร ในปี 2562 สถาบันการศึกษาที่ร่วมโครงการ 36 แห่งทั่วประเทศ ได้เปิดรับสมัครทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง 2,500 ทุน ใน 40 สาขาวิชา เพื่อช่วยนักเรียน นักศึกษาที่เรียนดีมีความขยันแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้สามารถเข้าศึกษาต่อสายอาชีพในสาขา

ที่กำลังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน โดยจะต้องเป็นผู้ที่กำลังเรียนระดับชั้น ม.3 และ ม.6 หรือเทียบเท่าหรือ ปวช.3 ซึ่งทุนดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ทุน ประกอบด้วย (1) ทุน 5 ปี : สำหรับนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้น ม.3 หรือเทียบเท่า จะได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายประจำเดือนๆ ละ 6,500 บาทต่อทุน ใน 3 ปีแรก และ 7,500 บาทต่อทุน ใน 2 ปีหลัง และ (2) ทุน 2 ปี : สำหรับนักเรียนชั้น ม.6 หรือเทียบเท่า จะได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายประจำเดือนๆ ละ 7,500 บาทต่อทุน ทั้งนี้ สถานศึกษาจะได้รับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน 10,000 บาทต่อผู้รับทุนต่อปีด้วย รวมทั้งการสนับสนุนทุนสำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล เป็นครูรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของชุมชน (Protected School/ Standalone) ปีละ 300 คน ต่อเนื่อง 5 ปี

กรณีศึกษา : การดำเนินงานโครงการเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษอย่างมีเงื่อนไข

โรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ : โรงเรียนต้นแบบการขยายผลเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ โดยได้วางแผนต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น จัดให้มีการสอนทักษะการทำเบเกอรี่และขนมอบต่างๆ แก่นักเรียนยากจนพิเศษ 64 คน ซึ่งได้เปิดคอร์สมาแล้ว 2 ครั้ง เด็กๆ ใส่ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนารสชาติให้ดีขึ้น รวมถึงการวางแผนเปิดร้านเบเกอรี่จำหน่ายในชุมชน ตลาด เพื่อสร้างรายได้เป็นกองทุนเล็กๆ ที่เติบโตต่อไป ซึ่งโรงเรียนมองว่าเงินอุดหนุนจาก กสศ. จากการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะชีวิต แม้ไม่มากแต่เป็นเงินลงทุน ซึ่งถ้านำไปใช้อย่างถูกต้องจะสามารถสร้างดอกผลทั้งในรูปแบบของการเพิ่มพูนศักยภาพของนักเรียน และเป็นเงินลงทุนที่สร้างรายได้ในอนาคตได้

โรงเรียนสันทรายหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ : โรงเรียนได้มีกิจกรรมพัฒนานักเรียนยากจนพิเศษต่างๆ อาทิ การฝึกอาชีพข้าวแต่น้ำแดงโม เด็กรู้วิธีการถนอมอาหาร การขายเพื่อสร้างรายได้ การออมและการประหยัดมัธยัสถ์

นอกจากนี้ กสศ. ยังอยู่ระหว่างพัฒนาต้นแบบการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อกลุ่มเป้าหมายของ กสศ. เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ นำไปขยายผลต่อไป อาทิ (1) จังหวัดต้นแบบแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน จำนวน 10-15 จังหวัด (2) สถาบันต้นแบบลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มิติคุณภาพ โรงเรียนและครู (whole school approach) จำนวน 280 โรงเรียน ขยายโอกาสในเขตชนบท ครอบคลุม 17 จังหวัดทั่วประเทศ (3) สถาบันต้นแบบพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยจำนวน 300 แห่ง เด็กปฐมวัยได้รับประโยชน์จำนวน 30,000 คน (4) ระบบตัวอย่างช่วยเหลือเด็กเยาวชนนอกระบบครอบครัว จำนวนไม่ต่ำกว่า 5,000 คน และ (5) ระบบต้นแบบการพัฒนาทักษะแรงงานด้วยโอกาสให้เป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และแรงงานฝีมือโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นำร่องใน 50 พื้นที่ทั่วประเทศ